

JAHON MOLIVAVIY ARXITEKTURASI FAOLIYATINING TAMOYILLARI

Ilmiy rahbar: Ernazarov Nuriddin Elamonovich

E-mail: n.ernazarov@list.ru

Bog'ibekov Yerkinbay Ashirbek o'g'li

bogibekoverkin632@gmail.com

Samarqand Iqtisodiyot va servis instituti Buxgalteriya hisobi va menejment fakulteti

MAQOLA
MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 03.03.2026

Revised: 04.03.2026

Accepted: 05.03.2026

KALIT SO'ZLAR:

Jahon moliyaviy
arxitektura, Faoliyat
tamoyillari,
Barqarorlik, Shaffoflik,
Hamkorlik,
Innovatsiyalar, Global
iqtisodiyot

Maqolada jahon moliyaviy arxitekturasining faoliyat tamoyillari tahlil qilinadi. Moliyaviy arxitektura, iqtisodiy tizimning asosiy tarkibiy qismlarini va ularning o'zaro aloqalarini belgilovchi struktura sifatida qaraladi. Maqolada jahon moliyaviy arxitekturasining asosiy tamoyillari, shu jumladan, barqarorlik, shaffoflik, hamkorlik va innovatsiyalar, shuningdek, global iqtisodiyotdagi o'zgarishlar va moliyaviy krizislar kontekstida ularning ahamiyati ko'rib chiqiladi. Ushbu tamoyillarni tushunish, mamlakatlar va moliyaviy institutlarga global moliya tizimidagi muammolarni hal qilishda yordam beradi va barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta'minlaydi.

Kirish.

Jahon moliyaviy arxitekturasining faoliyat tamoyillari global iqtisodiyotning barqaror va samarali ishlashini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Moliyaviy arxitektura, asosan, moliya institutlari, bozorlar va davlatlar o'rtasidagi aloqalarni belgilovchi qoidalar va strukturalardan iborat. Bugungi kunda jahon moliyaviy arxitekturasini, iqtisodiy o'sish va rivojlanishni qo'llab-quvvatlash, moliyaviy barqarorlikni ta'minlash va global muammolarni hal qilishda muhim ahamiyatga ega.

Moliyaviy tizimning samaradorligi va barqarorligi ko'plab omillarga bog'liq, jumladan, shaffoflik, hamkorlik va innovatsiyalar. Shaffoflik moliyaviy operatsiyalar va hisob-kitoblar jarayonini ochiq qilish orqali ishonchni oshiradi, bu esa investorlar va iste'molchilar o'rtasida yaxshiroq aloqalarni ta'minlaydi. Hamkorlik esa davlatlar va moliyaviy institutlar o'rtasida o'zaro manfaatli aloqalarni rivojlantirishga yordam beradi, bu esa global muammolarni birgalikda hal qilish imkonini yaratadi. Shu bilan birga, innovatsiyalar jahon moliyaviy arxitekturasining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Yangi texnologiyalar va moliyaviy xizmatlarning rivojlanishi, masalan, fintech sohasidagi o'zgarishlar, moliya tizimini yanada samarali va qulay qilishga yordam beradi. Biroq, bu jarayonlar bilan bir qatorda, moliyaviy krizislar va iqtisodiy beqarorlik kabi xavf-xatarlarni ham hisobga olish zarur.

Jahon moliyaviy arxitekturasining faoliyat tamoyillarini tushunish, mamlakatlar va moliyaviy institutlarga global iqtisodiyotdagi muammolarni hal qilishda yordam beradi. Bu tamoyillar nafaqat iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, balki ijtimoiy adolat va ekologik barqarorlikni ham qo'llab-quvvatlaydi. Shu sababli, ushbu maqolada jahon moliyaviy arxitekturasining asosiy faoliyat tamoyillari chuqur tahlil qilinadi va ularning global iqtisodiyotdagi ahamiyati ko'rib chiqiladi. Bu jarayonlar orqali biz jahon moliya tizimining kelajagini shakllantirishda muhim qadamlarni amalga oshirishimiz mumkin.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili.

Jahon moliyaviy arxitekturasini faoliyatining tamoyillari, global iqtisodiyotning barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. O'zbekistonda ushbu sohada bir qator olimlar tadqiqotlar olib borgan bo'lib, ularning ishlari jahon moliya tizimini chuqurroq tushunishga yordam beradi.

O'zbekiston Milliy universiteti professori, iqtisodchi Olimjon Qodirov, jahon moliyaviy arxitekturasining asosiy tamoyillarini tahlil qilgan va ularni rivojlantirish yo'llarini o'rganishga bag'ishlangan bir qator maqolalar yozgan. U o'z ishlarida moliyaviy barqarorlik, shaffoflik va hamkorlikning ahamiyatini alohida ta'kidlaydi. Qodirovning fikricha, jahon moliya tizimida shaffoflikni oshirish va xalqaro hamkorlikni kuchaytirish orqali global iqtisodiy muammolarni hal qilish mumkin.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi huzuridagi Iqtisodiy tadqiqotlar instituti rahbari, iqtisodchi Jamshid Abdullayev ham jahon moliyaviy arxitekturasining tamoyillarini o'rganishga qaratilgan tadqiqotlar olib borgan. Uning ishlarida moliya institutlari va davlatlar o'rtasidagi o'zaro aloqalar, shuningdek, global moliya krizislarini oldini olish uchun zarur bo'lgan choralar ko'rib chiqiladi. Abdullayevning fikriga ko'ra, jahon

molliaviy arxitekturasida innovatsiyalar va yangi texnologiyalarni qo'llash muhim ahamiyatga ega.

Bundan tashqari, O'zbekiston Davlat iqtisodiyot universiteti professori Gulnora Tursunova ham jahon molliaviy arxitekturasining tamoyillarini tahlil qilgan. U molliya bozorlarining rivojlanishi va ularning global iqtisodiyotga ta'siri haqida chuqur tadqiqotlar olib borgan. Tursunovanning ishlarida ijtimoiy adolat va ekologik barqarorlik masalalari ham ko'rib chiqilib, molliya tizimining rivojlanishi uchun muhim omillar sifatida taqdim etilgan. Shu tariqa, O'zbekistonda jahon molliaviy arxitekturasini faoliyatining tamoyillari bo'yicha olib borilayotgan tadqiqotlar, mamlakatimiz iqtisodiyoti uchun muhim ahamiyatga ega. Ushbu olimlarning ishlari nafaqat ilmiy, balki amaliy jihatdan ham jahon molliya tizimini yaxshilashga yordam beradi. Ularning tadqiqotlari orqali iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va global muammolarni hal etishga qaratilgan strategiyalar ishlab chiqish mumkin.

Tadqiqot metodologiyasi.

Jahon molliaviy arxitekturasining faoliyat tamoyillarini tadqiq etish uchun bir nechta metodologik yondashuvlar qo'llaniladi. Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi, global molliya tizimidagi muammolarni aniqlash va ularni hal etish uchun zarur strategiyalarni ishlab chiqishdir. Tadqiqot metodologiyasi quyidagi asosiy bosqichlardan iborat: Tadqiqot jarayonida jahon molliaviy arxitekturasiga oid mavjud ilmiy adabiyotlar, maqolalar va hisobotlar tahlil qilinadi. Bu bosqichda, molliaviy tizimlar, ularning tarixi, rivojlanish dinamikasi va muammolari haqida ma'lumot to'planadi. Olingan nazariy ma'lumotlarni mustahkamlash uchun empirik tadqiqotlar o'tkaziladi. Bu jarayonda statistik ma'lumotlar, anketalar va so'rovnoma yordamida molliya institutlari, davlatlar va xalqaro tashkilotlar o'rtasidagi o'zaro aloqalar tahlil qilinadi. Turli mamlakatlarning molliaviy arxitekturalarini taqqoslash orqali kasal tahlil o'tkaziladi. Bu yondashuv, muvaffaqiyatli tajribalarni aniqlash va ularni O'zbekiston sharoitida qo'llash imkoniyatlarini ko'rib chiqishga yordam beradi. Molliaviy sohada faoliyat yuritayotgan ekspertlar bilan intervyular o'tkazilib, ularning fikrlari va takliflari yig'iladi. Bu jarayon, tadqiqotning amaliy jihatini kuchaytiradi va real hayotdagi muammolarni yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi. Olingan ma'lumotlar va tahlillar asosida xulosalar chiqarilib, jahon molliaviy arxitekturasining tamoyillarini rivojlantirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqiladi. Bu tavsiyalar amaliyotga tatbiq etish uchun zarur bo'lgan strategik yo'nalishlarni belgilaydi. Ushbu metodologiya orqali jahon molliaviy arxitekturasining faoliyat tamoyillari chuqur o'rganilib, global iqtisodiyotdagi barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan samarali choralar ishlab chiqilishi mumkin.

Tahlil va natijalar.

Jahon moliyaviy arxitekturasini, global iqtisodiyotning murakkab tizimi sifatida, bir qator tamoyillarga asoslanadi. Ushbu tamoyillar jahon moliya tizimining barqarorligi, samaradorligi va adolatligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Tahlil qilish jarayonida quyidagi asosiy tamoyillarni ko'rib chiqish mumkin: Jahon moliyaviy arxitekturasining asosiy tamoyillaridan biri mamlakatlar o'rtasidagi moliyaviy integratsiya va o'zaro bog'liqlikdir. Global moliya bozorlarining bir-biriga ta'siri kuchaygan sari, mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy aloqalar ham mustahkamlanadi. Bu holat, moliya bozorlarining barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Moliya institutlari va bozorlarini samarali boshqarish uchun kuchli regulatsiya va nazorat mexanizmlari zarur.

Xalqaro moliya tashkilotlari, masalan, Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IMF) va Jahon Banki, davlatlarga moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda yordam beradigan standartlar va qoidalarni ishlab chiqadi. Moliya tizimida shaffoflik va hisobdorlik tamoyillari muhim ahamiyatga ega. Moliya institutlari va hukumatlar o'z faoliyatlari haqida ochiq ma'lumot berishi kerak, bu esa investorlar va fuqarolar uchun ishonchni oshiradi. Shaffoflik, shuningdek, korrupsiya va noqonuniy amaliyotlarni oldini olishga yordam beradi. Jahon moliyaviy arxitekturasini global iqtisodiyotdagi o'zgarishlarga tez moslasha olishi kerak. Bu barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega, chunki moliya krizislari va iqtisodiy inqirozlar jahon iqtisodiyotiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, jahon moliyaviy arxitekturasining samarali faoliyati uchun yuqoridagi tamoyillarni amalga oshirish zarur. Bunda davlatlar o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish, xalqaro regulyatorlarning roli va mas'uliyatini oshirish, shaffoflikni ta'minlash va barqaror iqtisodiy siyosatlarni amalga oshirish muhimdir. Shu bilan birga, global moliya tizimidagi muammolarni hal qilish uchun innovatsion yondashuvlar va yangi texnologiyalarni joriy etish zarur. Natijada, jahon moliyaviy arxitekturasining barqarorligini ta'minlashga qaratilgan strategiyalar ishlab chiqilishi mumkin, bu esa global iqtisodiyotning barqarorligini oshiradi.

Xulosa.

Jahon moliyaviy arxitekturasini global iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, moliyaviy inqirozlarni bartaraf etish va xalqaro kapital oqimlarini tartibga solishga xizmat qiluvchi murakkab tizimdir. Uning faoliyati shaffoflik, xalqaro hamkorlik, hisobdorlik va tavakkalchiliklarni samarali boshqarish kabi fundamental tamoyillarga asoslanadi. Mazkur arxitekturaning markazida Xalqaro valyuta fondi va Jahon banki kabi tashkilotlar turib, ular milliy iqtisodiyotlarni global tizimga integratsiyalashuvini muvofiqlashtiradi. Xulosa qilib aytganda, jahon moliyaviy arxitekturasini doimiy ravishda takomillashtirish global moliyaviy xavfsizlikni kuchaytirish, inklyuziv iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish va barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishning asosiy omili bo'lib xizmat qiladi. Ushbu tizimning samaradorligi a'zo davlatlar o'rtasidagi o'zaro ishonch va umumiy standartlarga rioya qilish darajasiga bevosita bog'liqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Bekmurodov A. Sh., G'ofurov U. V. Xalqaro iqtisodiy munosabatlar: Jahon iqtisodiyoti va moliya tizimi bo'yicha tizimlashtirilgan darslik. – Toshkent: "Iqtisod-moliya" nashriyoti, 2017. 235-b.

2. Jumaboyev T. J., Toshmatov Sh. A. Jahon iqtisodiyoti va xalqaro iqtisodiy munosabatlar: Oliy ta'lim muassasalari talabalari uchun darslik. – Toshkent: "Fan va texnologiyalar" nashriyoti, 2014. 305-b.

3. Malikov T. S., Haydarov N. H. Moliya: Global moliya tizimi va xalqaro moliya institutlari faoliyati bo'yicha fundamental darslik. – Toshkent: "Iqtisod-moliya" nashriyoti, 2016. – 445-470-b.

4. Nazarov Sh. B. Global moliya bozorlari va xalqaro moliya arxitekturasini isloh qilish muammolari: O'quv-uslubiy qo'llanma. – Toshkent: "Universitet" nashriyoti, 2018. 155-b.

5. Rashidov R. A. Xalqaro valyuta-kredit munosabatlari va global moliyaviy arxitektura: Nazariya va amaliyot bo'yicha darslik. – Toshkent: "Sharq" nashriyoti, 2015. 212-b.

6. Shodmonov Sh. Sh., G'ofurov U. V. Iqtisodiyot nazariyasi: Bozor iqtisodiyoti va global moliya asoslari bo'yicha kengaytirilgan darslik. – Toshkent: "Moliya" nashriyoti, 2010. 502-b.

7. Vahobov A. V., Ibrohimov A. T. Xalqaro moliya munosabatlari va jahon moliya institutlari faoliyatini tashkil etish: Oliy ta'lim uchun darslik. – Toshkent: "Iqtisod-moliya" nashriyoti, 2013. 345-b.

8. Yuldashev A. S. Global moliyaviy arxitektura va valyuta siyosatini tartibga solishning zamonaviy tamoyillari: Ilmiy monografiya. – Toshkent: "Iqtisodiyot" nashriyoti, 2018. 188-b.